

VELE HANDEN - Zorg en samenleving in heden en verleden

Rapport 19

Een historisch perspectief op het hedendaags debat over de vermaatschappelijking van de zorg in Vlaanderen. Op zoek naar continuïteit en discontinuïteit.

Onderzoekers: Alexia Coussement, Sarah Maya Vercruyse m.m.v. Peter Heyrman

Promotor: Prof. dr. Kim Christiaens

Samenvatting

Dit onderzoeksrapport heeft de ambitie om de courante debatten over de ‘vermaatschappelijking van de zorg’ te verrijken door ze te confronteren met de resultaten van een historisch-wetenschappelijk onderzoek over de geschiedenis van zorg en welzijn in Vlaanderen/België. Het hoopt historische diepgang te geven aan de huidige discussies en aan te zetten tot een meer systematische en doordachte historische reflectie over het onderwerp.

De algemene focus van het onderzoek ligt op wat de Britse historici Peregrine Horden en Richard Smith de *locus of care* noemden: door wie, waar en hoe wordt zorg verstrekt?¹ Een bijzondere aandacht gaat uit naar de taakstelling, meer bepaald naar de respectieve rollen en verantwoordelijkheden van de vele actoren op het terrein.

Het rapport telt twee delen. Eerst wordt een bondig historisch overzicht gegeven van de ontwikkelingen in de gezondheids- en welzijnszorg doorheen de negentiende en twintigste eeuw. De dominante trends worden benoemd en de belangrijkste sleutelmomenten in die evolutie worden gedeut. In het tweede deel volgt een analyse van vijf historische maatschappelijke debatten waarin de taakstelling in de zorg ter discussie stond. Het onderzoek stipt de parallellen en continuïteiten tussen heden en verleden aan, maar wijst ook op divergenties en zelfs contrasten. De eerste casestudie handelt over het langlopende debat tussen private en publieke actoren in de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. De tweede gaat in op de manier waarop er vanaf het einde van de negentiende eeuw werd nagedacht over de strijd tegen alcoholisme. De graduele professionalisering en reglementering van de verpleegkunde vormt een derde case. Een vierde gevalstudie analyseert de weg naar de erkenning van het recht op ondersteuning en welzijn, met als orgelpunt de OCMW-wet van 1976. De vijfde casestudie ten slotte handelt over mantelzorg, het ontstaan van het begrip en het beleid ter zake. Deze behandelde historische debatten waren vanzelfsprekend tijd- en plaatsgebonden. Toch komen er spanningsvelden in tot uiting die tot vandaag relevant zijn.

Vanuit een langetermijnperspectief moet wel worden aangestipt dat de vraag ‘door wie, waar en hoe zorg wordt verstrekt’, een uitermate veelzijdige kwestie is, waarover al heel lang en druk wordt

---

¹ HORDEN en SMITH, ‘Introduction’.

gedebatteerd. De ontwikkeling van de sector mag allerminst als een voortschrijdend en rechtlijnig proces van formalisering en institutionalisering worden verbeeld. Ook binnen de verschillende subsectoren verliepen de evoluties niet synchroon. Het balanceren van middelen en behoeften in de zorgsector is in historisch perspectief een weerkerend gegeven. De taakstelling van de vele betrokken actoren werd herhaaldelijk in vraag gesteld en aangepast aan de noden en mogelijkheden van de tijd. De vaststelling dat zorg een gedeelde verantwoordelijkheid is en het daaraan gelieerde streven naar complementaire oplossingen en samenwerking tussen alle betrokkenen vormen een terugkerend motief doorheen de geschiedenis.